

Notes on Petru Maior's language in *Învățătură pentru ferirea și doftoria boalelor*

Liliana Soare*

Faculty of Letters, University of Pitești, Str. Gh. Doja 41, 110253 Pitești, Romania

Article info

History:

Received December 4, 2015

Accepted January 13, 2016

Published August 1, 2016

Key words:

literary norm

neologistic lexicon

phonetic and morphological

adaptation of loans

Abstract

Petru Maior's translation elaborated in 1816, insufficiently studied, offers precious material as regards the norms of literary language in Transylvania in the first two decades of the 19th century. We focused on the fundamental features of the literary language, but, at the same time, we mentioned the secondary features which were considered relevant for the literary norm promoted by the scholar. It can be observed that the linguistic material extracted from this translation reflects, besides phonetic and morphologic norms specific of the author's dialect, norms established following other criteria than those exemplified by the local tradition, that is the criterion of proximity to the Latin etymon or proximity to the Wallachian rule promoted by the religious prints of the mid-eighteenth century. As far as the neologistic vocabulary used in this translation is concerned, a semantic classification was performed, aiming at both general cultural vocabulary, as well as at specialized vocabulary (medical terminology). The medical terminology of the text was presented on the two constituent coordinates: the literature, neologistic one and the folk, traditional one. There were considered the most important aspects of phonetic and morphological adaptation of loans, taking notice of the high number of loans properly integrated due to the Latin-Romance orientation of the scholar, as well as of the large share of analogue phonetic variants and unadapted terms (Latinisms and Italianisms).

1. Introduction

The second half of the eighteenth century and the first two decades of the nineteenth brought an unprecedented diversification of Romanian writing. The popularizing text that illustrated various fields of science (linguistics, geography, history, medicine, mathematics, philosophy) occupies a special place in the literature of the time. During this period, the cultural primacy is held by Transylvanian scholars who produce original, authentic scientific texts, and at the same time develop a rich activity of translation and adaptation of many texts of science popularization.

Petru Maior is the translator of several books of popularised science¹ through which he contributed both to an improvement of the cultural level of his readers and to the development of literary Romanian language. Printed in Buda in 1816 with the full title *Învățătură pentru ferirea și doftoria boalelor celor ce se încing prin țeară și acelor ce se leagă și a unor boale sporadice, adecă pe ici, pe colo împlătoare ale vitelor celor cu coarne, precum și a cailor, a oilor și a porcilor* (130 pages), translated, perhaps after a Hungarian original, this text of veterinary medicine appeared in a significant period in the development of literary Romanian and raises several problems that demand to be studied. The writing contains a number of linguistic (phonetic, morphological and lexical) phenomena of importance to the history of Romanian literary language norms at the beginning of the nineteenth century. Also, being our first text of veterinary medicine, it brings a special contribution to the development of the Romanian medical language in particular and to the modernization of literary vocabulary in general.

*Email address: lilianasoare2006@yahoo.com.

¹See, in this regard, Ursu (1961 and 2012).

This study is aimed at capturing the configuration of the literary language employed by P. Maior in this translation by emphasizing phonetic, morphological and lexical peculiarities.

2. The norms of literary language

Regarding the literary norm promoted by P. Maior in this translation, we recorded the following phenomena:

- retention of protonic *ă* in: *lăcuința* (119), *năsipos* (45), *păhar* (54), *păreții* (53, 126), *rădicate* (8).
- retention of etymological *î*: *îmblare* (3), *îmblă* (20, 33, 36, 54, *va îmbla*, 23), *îmblătoare* (f.t.), *se îmflă* (56, *îmflată*, 27, *dar se desumflă*, 78), *îmflături* (70), *a se împlea* (13, *le împlu*, 18, *le împle*, 11, 12, 24, *să se împle*, 117, *nu s-au împlut*, 55), *a intra* (37, 43) etc.
- etymological *r* is maintained in *serină* (3).
- retention of etymological silent *e* in: *strein* (29, *streine*, 31, 127), *înstreinarea* (100).
- retention of protonic *e* in *beserică* (19) and of medial *e* in: *a ceti* (127, but *prociti*, 127), *cetitoriule* (127), *întunerec* (129).
- *e* preserved in *detorie* (115), *detoriu* (30, 31, 50, 116).
- retention of etymological forms without the epenthetic *i*: *cinească* (100), *cîne* (102, *cînele*, 102, *cîni*, 107, *cîinii*, 46, etc.), *mînila* (36).
- unsyncopated *i* has only one occurrence: *direct* (12). Otherwise, there occur syncopated forms: *drept* (6, 18, 24, 128), *dreapta* (130) etc.
- retention of the prepalatal affricate in: *cricimă* (36, *cricime*, 19), *s-au obicinuit* (4, 48, 109, 111).
- *ia* preserved: *descuiarea* (66), *iaste* (22), *încuiarea* (66, *dar încuierei*, 67), *miare* (47), *muiarea* (~ *pieilor*, 44), *pielea* (60), *pricinuiaste* (62), *pustiaste* (22), *tăiare* (37), *voiaște* (129) etc., *dar piatră* (53).
- final *ea* preserved: *a avea* (37, *vor avea*, 66), *ca să bea* (65), *prea* (8, 13, 23, etc.), *s-ar vedea* (37) etc.
- *j* is general: *ajunge* (27, 84, *nu ajung*, 67, *ajungă*, 37, *de ajuns*, 38), *joacă* (73), *judecători* (29, *judecătorii*, 31), *judele* (42, *judelui*, 39), *județ* (72), *jumătate* (67), *împrejur* (35, *împrejurul*, 99), *împrejurare* (56), *înjugătură* (35) etc.
- affricate *ğ* is preserved in the forms of the verb *încunjiura*: *se încunjiură* (110, *să se încunjiure*, 89, 95, *să poată încunjiura*, 107), *încunjiurate* (41, *ne-ncunjiurată*, 88), and in: *gios* (13), *prilegiu* (107, *prilegiul*, 40, 48, 58), *prilegiuitoare* (105).
- soft *r*: *crepate* (77), *crepătura* (80, *crepături*, 92), *întrebuințarea* (122), *rece* (65), *strimte* (94), *strimtorat* (30, *strimtorați*, 23, 35), *stringătoare* ‘astringent’ (51), *strinse* (18), *strinsuri* (81), *il uresc* (25) etc. alternates with hard *r*: *deoarăce* (15), *întrăbuința* (119), *lăcrămoși* (25), *prășărat* (32, 114), *prățul* (112), *putrăd* (94, *putrăde*, 27), *răce* (65, *răci*, 64), *rătrași* (26), *răvărsarea* (82), *trăbuie* (21), *trăbuință* (118), *trămura* (104) etc. The palatal timbre of the vibrant *r* is also rendered with consistency in words derived with the suffix *-tor* or in non-derivative words: *ceriul* (~ *gurei*, 72), *cuptoriul* (109), *curătoriu* (117), *mușcătoriu* (110), *necuvîntătoriu* (3), *păzitoriu* (39), *perzătoriu* (105), *vătămătoriu* (6), *viețuitoriu* (62) etc.
- hard *t* alternates with soft *t*: *tîmp* (31, *tîmpul*, 31), *timp* (102, *timpul*, 33, 58).
- phonetisms with hard *s*, *j*, *z*, *ț*: *asămănare* (55), *să se cosască* (9), *încățalat* (61), *se încățălează* (92), *a se însămnă* (109, *însămnăm*, 12), *însătat* (102), *înțelepție* (95), *înțales* (12, *înțalesul*, 32), *săci* (92), *sămnul* (27), *sîmțire* (3), *său* (subst., 36), *șapeni* (103), *șăpenirea* (55), *omezălei* (*lipsa* ~, 78), *zamă* (51, *zămuri*, 123) etc. coexist with the soft ones: *curățitoare* (90), *despărțit* (32), *se încrețește* (96), *înțelepțește* (127), *lîncezeala* (81), *părăsească* (42), *pedepsească* (29, 40, 49), *să o preseri* (120), *să se procopsească* (129), *sinurile* (88), *slujește* (111), *se țin* (30), *omezelilor* (100), *se urzește* (72) etc.
- soft *ș*: *s-au așezat* (35, *așezate*, 25), *deșeartă* (adj., 124), *să-i împărtășească* (24, *împărtășesc*, 118, *împărtășește*, 20, 100), *a o înșela* (48), *înșelători* (49), *pășește* (104), *șfirșește* (81), *stropșeală* (109) etc.
- hard *j*: *să o grijască* (33), *grijă* (8) alternates with soft *j*: *să se grijească* (38), *mînjească* (126), *năcăjiți* (107), *slujește* (111) etc.

- intact labials: *ferbințeală* (110), *a o împedeca* (110, *împedecă*, 124, *împedece*, 104, 105), *împedecări* (18), *peile* (116), *pelița* (87), *a-i peptăna* (108), *va peri* (70), *perit* (15, 106 *perite*, 46) etc., but also palatalised forms: *fierbîntătoare* (113), *fierbințeala* (7), *fiert* (84), *împiedece* (60), *împiedicată* (81), *piept* (51), *să o pierdem* (21), *pierzătoare* (23) etc.
- use of the consonant group *gl* instead of the palatal, out of the wish to get closer graphically to the Latin etymon: *priveglearea* (44), *veglearea* (44), but: *să priveaghe* (72).
- use of regional forms with a soft pronunciation of the labials: *beșică* (27), *au beut* (33), *beutului* (111), *beutură* (49, 60, 106), *capet* (34, *capetul*, 70, dar *capăt*, 72), *ovesul* (3, dar *ovăs*, 123), *proaspet* (121), *se ved* (55, dar *se vād*, 66) etc., out of the wish to reduce as much as possible the frequency of the vowels *ă* and *î*, with no correspondent in Latin..
- phonetisms with *r* preserved: *ferestrile* (43), *ferestri* (43) coexist with those with a dissimilated *r*: *ferestile* (54).
- *f* preserved: *fier* (51, 115), *fiere* (27) etc.
- *e > i* in *crieri* (82).
- *u > o* in: *aborul* (73, but *aburoase*, 90), *notreț* (38, 50), *poroncească* (29, 36, but *poruncita*, 130), *răotățile* (130), *răotățit* (61), *totoș* (12).
- *f > v* in: *jertvește* (41), *în vîrv* (73, *vîrvului limbei*, 111).
- *ș > s*, by differentiation of consonant in: *să se deschidă* (54), *deschiși* (103) etc., despite the fact that the literary norm meant keeping the etymological phonetism *ș* in *deșchide* (< Lat. *discludere*).
- *a > ă*: *tăbac* (119).
- *l'* in *feliu*. Maior exclusively uses the palatalized form of this noun (< Hung. *fèle*).
- The noun *soartă* is used in its old form, 3rd declension: *soarte* (*aceeași* ~, 28), and *gingie* appears with the form imposed in literary language: *gingii* (73, *gingiile*, 72, 73).
- In Genitive-Dative, some feminine nouns belonging to the 1st and 3rd declension still preserve the old termination *-ei*: *beuturei* (123), *cercărei* (40), *curățirei* (126), *gurei* (19), *inimei* (123), *grijei* (116), *ivirei* (26), *încuierii* (67), *limbei* (73), *mîncărei* (123), *primăverii* (72), *putrăzirei* (51), *rumegărei* (54), *trecerei* (43), *turbărei* (117), *vindecărei* (60) etc.
- It is to be noticed that there is no agreement on oblique cases in constructions where the adjective is preposed to the noun it determines: *asupra gangrenoasei inflamație* (65), *carnea trucidatei vită* (80), *causa sau pricina zisei boală* (73), *grosul întunerec al urîtei neștiință* (129), *pierzătoarei boală* (48), *proprietariul trucidatei adecă a ucisei vită* (41), *trucidarea sau uciderea contăgioasei vită* (42), *preservative sau scutitoriu asupra pierzătoarei boală* (48), *slăbiciune prea mare a bolnavei vită* (51) etc., as well as on those in which the adjective is postposed: *lățirea boalei contăgioasă* (21), *uciderea vitei contăgioasă* (40) etc. The cases in which the agreement is made are extremely rare: *răsuflarea vitei contăgioase* (19).
- The variable forms of the possessive-Genitive mark are most commonly used: *boalele contăgioase ale vitelor* (21), *îmfletele picioare ale vitei* (80), *mortul al ei trup* (32), *oricarele al lor notreț* (43), *părți ale trupului* (70), *semne ale ivirei boalei de vite* (26), *schimbările cele fără cumpăt ale morbului* (68), *sinurile nărilor ale fălcei ceii din sus* (88) etc. The invariable forms of the possessive-Genitive mark are underrepresented: *cele mai sănătoase a vitelor bucăți* (12), *cumplitul a vieții rișchii* (104), *stricatul aer a staurului* (62), *a vieții moment* (125).
- The Genitive-Dative of the adjectival article is, in the feminine singular, *cei(i)*, etymological form (< *ecce + illæi*), and not *celei*, analogic form, following the plural: *atingerea vitei ceii cu boală contăgioasă* (19), *descărcarea materiei ceii morboasă* (74), *dreapta osîndă a slugei ceii vicleană* (130), *îmfătura partii ceii pătımicioasă* (78), *se împută pășunii ceii umedă și băltoasă* (73), *materiei ceii de scabie* (94), *scăderea pășunii ceii bună* (61), *semnele spiței dintii adecă a ceii ușoară* (101), *vitei ceii dintii contăgioasă* (40) etc.
- The superlative of the adjective/adverb is built with *prea*, a specific feature of the old language: *căldura cea prea mare a verei* (8), *măcar că sînt prea sănătoase* (12), *prea contăgioasa boală de vite* (22), *slăbiciune prea mare a bolnavei vită* (51), *prea mare cruditate* (125), *prea străluciților romani* (127), *prea bun*

părinte (129) etc. but also with *foarte*: *pînză de in foarte subțire* (16), *fumegarea foarte bine se face cu oțet* (54), *foarte curînd* (56), *de foarte rău semn* (57), *foarte bună preservativă sau apărare* (65), *foarte cu de-adînsul prescripții* (53) etc.

- The use of the intensive pronouns lacking in agreement falls into the norm of the period: *însăși coarnele* (19), *însuși oamenii* (21), *însuși cei mai puternici moștenitori ale largilor moșii* (23), *însuși de multe ori pierzătoarea boală* (48) etc.
- The Genitive-Dative of the feminine demonstrative of proximity has the form *acestei* in the singular: *asupra acestei pierzătoare boală* (28), *întru prefacerea acestei cărticică* (127), and *acestor* in the plural: *acestor vite* (66).
- Variable forms of the relative pronoun: *care* (9), *carele* (32), *carii* (19) etc.
- The indefinite pronouns (adjectives) compound with *fiște-*: *fiștecăre* (30), *fiștecărele* (31), *fiștecăria* (~ *vită*, 67), *fiștecine* (118) etc. and *ori-* / *oare-*: *oarecărele* (114), *oarecîtva* (42), *oareșce* (37, 92), *orice* (117), *oricărele* (112) are frequent. Note should be made of a similar appearance for *niscari* (~ *operații*, 110 < Lat. *nescio qualem*), used as an adjective.
- The negative pronoun *nimic* appears exclusively in the form *nemica* (< Lat. *nec mica*, 26, 102, 112, 115 etc.).
- The collective numeral *amîndoa* (86, *amîndoi*, 86), met with in all literary variants and in all dialects, is doubled by *îmbe* (86 < Lat. *ambe*), a form used only in the Banat–Hunedoara area and in certain northern dialects.
- Exclusive use of the form with etymological hiatus in the forms of the verb *primi*: *a priimi* (30), *să o priimească* (33), *priimit* (129) etc.
- Exclusive use of verbal forms with restored dental: *le ard* (51), *pot să cadă* (60), *să se închidă* (38), *să se radă* (53), *să se scoată* (53), *să sloboadă* (50), *se văd* (64), *să se vîndă* (46) etc.
- The verbs *a rămîne* and *a ține* are used in the 2nd etymological conjugation, a form that was long preserved in the old period: *de a rămînea* (31, 51), *să poată rămînea* (41), *vor rămînea* (70), *le va ținea* (8), *a le ținea* (40), *a-i ținea* (108), *se vor ținea* (43) etc.
- The tendency to move the verbs belonging to the 3rd Latin conjugation to *-ere* in the 1st conjugation: *se va adauge* (68, *se adauge*, 102), *să se adaugă* (99), *cură* (56, 86, 103), *să poată cură* (70).
- *a se însănătoși* is classified in the 1st conjugation: *se va însănătoșa* (39), *celor ce se însănătoășă* (69), with hard present.
- The 1st conjugation verb *a înconjura* (ending in *-(ur)a* in the infinitive) has the paraxiton etymological form with *u* in the final syllable in the present tense of the indicative and subjunctive *se încungiură* (110), *să se încungiure* (89, 95), *să poată încungiura* (107) etc., as well as in the participle: *încungiurate* (41), *ne-ncungiurată* (88).
- Use of the ungrammatised form of the verb *a ucide*: *să seucidă* (32, 40), where the grammatised forms were still frequently employed during the preparation of the text.
- *a înștiința* (34), which is also used with the Dative (*să se înștiințeze superiorității*, 117), occurs quite frequently replaced by the verbal phrase *a face (de) știre* (115): *să facă de știre* (30), *să facă știre* (33, 34, 116), *vor face știre* (34), *va face știre* (39) etc.
- *a mînca* usually occurs in its short form, specific to Transylvanian dialects: *mîncă* (25, 87), *să mînca* (123), but also records an occurrence with the long, etymological form: *mămîncă* (66).
- *a usca* appears in forms with the syncope of *u*: *să se uște* (53), *să-l uște* (126). The syncope of *u* is also met with in the case of the verb *înfrumuseța*: *i-au înfrumsățat* (128).
- The verb (*re*)*curăța*: *să se curăță* (109), *să se răcurățe* (115, *să se răcurăță*, 126) also has a form in which the affricate (assimilated to iotacised Wallachian forms) is replaced with the dental, probably out of hypercorrectness: *să se curătă* (7, 8).
- The verbs *a dormita*, *a micșora*, have hard present forms: *urmă* (21), *se micșoră* (106), *dormită* (103). Hard present, without a suffix, specific to the northern dialects, is also characteristic of the verb: *să se lucre* (121).

- The present perfect tense has in the singular forms homonymous with the plural, etymological forms used exclusively in all literary variants of old Romanian language: *această boală pierzătoare au luat începutul său* (23), *prin contagiu s-au adus la oi* (23), *care vită s-au vindecat* (24), *stricătoarea boală de tot s-au așezat* (35), *vita carea au căzut de boală* (37), *iară de s-au ivit boala de vite* (38), *locul unde s-au ivit boala de vite* (40), *după ce au curs dintr-însa sîngele* (120) etc.
- The future is usually built from the auxiliary and the infinitive verb form: *se va avea grijă* (89), *vor avea* (66), *se vor încungiura* (89), *se va sugruma* (82), *va ști* (61), *se vor ținea* (90), *se va vindeca* (60), *vei întărita* (101), *se vor întrăbuința* (119), *se vor vesti* (91) etc., with one exception only: (*gangrenei*) *ce va se urme* (80), composed of the auxiliary and the subjunctive form of the verb.
- The analytical present conditional has structures formed of the auxiliary *ar* + the infinitive of the verb to be conjugated: *s-ar adeveri* (40), *s-ar bolnăvi* (34), *s-ar cădea* (29), *s-ar doftori* (96), *s-ar ivi* (34), *s-ar pricepe* (112), *ar scăpa* (115), *ar veni* (115) etc. The ones formed with the auxiliary *are* are not common: *are fi* (112); *s-ar bolnăvise* (40) may be a form of perfect conditional.
- Maior's preference for using the long infinitive, in constant regress during that period, is obvious²: *timpul cel rău a-l schimbare în bun* (6), *spre a se abate și a se scuti de fierbințeala soarelui și spre a se hodinire* (7), *mai virtos se cade a avere grijă de adăpare* (8), *se cade a luare aminte* (9), *acele animale sau vite care de aiurea moștenesc ceva întocmire spre a primire unele boale* (18), *înceată de a rumegare* (26), *înainte de a se puteare împlini* (41), etc. These structures coexist with those in which the short infinitive is used: *încep a boli* (18), *sînt strimtorați a simți* (22), *despre primejdia răului timpuriu a-i înștiința* (34), *ar cuteza a păși* (39), *de a curma boala* (40) etc.
- The infinitive forms, better represented numerically, coexist with the concurrent subjunctive ones: *vor fi detori a face de știre* (50), *fiștecare ar fi detoriu de orice pagubă prin cînele său cel turbat acășunată a răspunde* (107), *trăbuie a-i sta în coantră* (35), *cel ce va cuteza a face* (36), *să li se dea adeseori a linge sare* (58), *iaste op a descoperi cauza* (105), *iaste op adecă lipsă a împuțina numărul cînilor* (106), *mai rar poate acest rău a se esca* (106), *întru acest chip spre mînie a se întărita* (107), *se cade a se osărba* (107), *se poate mînca* (80), *va fi strimtorat a face* (106), *vor trăbui a-l păți* (124), *idrofobia adecă boala carea face a se îngrozi de apă* (109), *sub fierbințeala soarelui a se stămurare adecă a se întefire* (110), *cine cuteză a-l doftori* (113), *carele va ști lucra* (118) etc.; *e detoriu [...] să facă de știre* (30), *e detoriu să-și țină vitele* (31), *toate cele mai sus zise cautele adecă feriri cu de-adins trăbuie să le țină* (33), *trăbuie să li se poroncească* (36), *nu poate să vină* (112), *trebuie să se arunce* (118) etc.
- Adverbs and adverbial phrases: *adeseori* (60), *aliurea* (42, de ~, 115), *de aiurea* (18), *aliuntrea* 'altminteri' (87, *aliuntre*, 117), *altmintrea* (71), *amînat* 'tîrziu' (73), *amuș* 'acum' (102), *cu de-adins* (9), *jur-împrejur* (121), *din lontru* (27), *încătrău* (30, 31), *încoace și încolo* (101, 103), *într-aiurea* (12), *într-o lături* (118), *lungiș și curmeziș* (21, 114), *oblu* (19), *pe ici, pe colo* (25), *pre alocurea* (22), *tomna* 'tocmai' (37, 101, 102), *mai virtos* (44) etc. The semiadverb *nici* is used exclusively *asnice* (31, 52, 68, 108 etc.).
- Prepositions present old or regional phonetisms: *cătră* (7), *dintră* (39), *întră* (11), *până* (7), *pre* (24), *preste* (3), *subt* (29, *supt*, 6) etc. *Spre* is also used to express purpose ('pentru, în vederea'): *spre a se abate* (8), *spre a se hodinire* (8), *spre a primire* (18), *spre acest scop* (45), *spre apărare*, *spre ferire*, *spre scutire* (46) etc., and *fără* with adverbial meaning as well ('decît'), old meaning: *nu se ved altele fără încuiarea pîntecelui* (63).
- The conjunctions *dar* and *iar* appear exclusively used under the form *dară*, *iară*; *sau* is general, the old form *au* being used but extremely rare: *pot după 20 de zile de la încetarea boalei au să se vîndă, au spre us, adecă întrebuițarea de casă să se întoarcă* (46).
- There are several words and phonetisms specific to the writings of P. Maior that are to be found in the text investigated as well: the form *atînt* (38, 43), which, sometimes, appears in correlation with

²Micu & Șincai (1780) stated: „Poporul în convorbiri obișnuiește să omită ultima silabă *re* a infinitivului prezent și, în loc de *a lăudare, a tăcere, a dormire* etc., spun *a lăuda, a tăcè* etc.” (51).

cînt ‘cînt’: *atînt a stăpînirei cînt a supușilor* (43). *Atînt* may be justified both by the influence of the Aromanian dialect and by that of the Italian language. However, as Ursu (1961, p. 139) observed, Maior may have restored, in an etymological spirit, the old forms *atît* and *cît* by reference to Latin (*tantus, quantus*) or Italian (*tanto, quanto*); the form *esca* of the verb *isca*: *se escază* (25, 94), *mai rar poate acest rău a se esca* (106); the loan word *alsăuire* ‘proprietate, însușire’ (18), which he also used in other writings of his; in addition to it, there also appears the loan word enshrined in literary language: *însușire* (24); the phonetism *coantră* for *contra* (*a-i sta în coantră*, 35, *stă în coantră*, 65, *din coantră*, 3, 82); the noun *op* ‘trebuință, necesitate’ (10, 38, 106).

- According to his conception that Romanian literary language should be enriched with loans from Aromanian³, P. Maior also uses a few words from this dialect: *se agudește* (g. *se întîmplă*, 70), *cîștiga* ‘grijă’ (6, 30), *demînda* ‘porunci’ (29), *plasă* ‘fel’ (6, 12, 59, 112), *pleaga* ‘rană’ (69), *să se pleguiască* (70), *puștlă* ‘ciumă, pestă’ (22).
- The influence of the Macedo-Romanian dialect may also have led to the presence of forms with prothetic *a*: *acășunată* (*pagubă* ~, 107), *o acășună* (61, but *cășună*, 87), *acrescută* (85, 86), *adoita* (60), *amișcată* (77), *aroadă* (~ *pelița*, 87), *aroasă* (*pîină la os* ~, 88, *aroadă*, 88), *se va asperge* (125)⁴.
- Frequency of words derived with prefixes: *se dezvîină* (62), *încurățirea* (67), *încurgere* (3), *necurățite* (3), *necuvîntătoriu* (3), *nefînța* (3), *nehodină* (102), *negrijă* (22), *prezisele* (110), *străsuflat* (96, *străsuflăte*, 3, 43) etc. and with suffixes: *apărătoare* (21), *apătos* (120), *aprinșătură* ‘febră’ (83), (*rane*) *cancroase* (87), *pătımicioasă* (78), *pișcătoare* (87, 92), *rozitoare* (92), (*mîncătură*) *scărpînătoare* (92), *slobozitoare* (68), *tristăciune* (78) etc.
- One may also note the use of words without the prefix: *se va bolnăvi* (32), *călțămintele* (36), *se va cerca* (54), *cercărei* (40), *să se junghie* (80), *nainte* (34), *tuse necăcioasă* (26), *sănătoșare* (83), *se spăimîntă* (103), *țăpenirea* (55).
- The presence of Latin terms that were out of use or only kept in dialects: *arină* ‘nisip’ (119, *arinos*, 45 < Lat. *arena*), *să se astruce* ‘a înmormînta’ (40 < Lat. **astruicare* < *astruere*), *cătinel* ‘încet, lin, domol’ (64, 104 < Lat. **cautelinus*), (*semne*) *chiare* (117 < Lat. *clarus*, *-a*, *-um*), *curechi* (122 < Lat. *coliculus*), *custă* ‘a trăi’ (59 < Lat. *constare*: *mare parte a oilor fără de vărsat custă toată viața; poate mult să custe*, 87), *fărina* (43 < Lat. *farina*), *junepriu* ‘ienupăr, brădișor’ (61 < Lat. *juniperus*), *a se la* ‘a se spăla’ (51, 54, 74 < Lat. *lavo*, *-are*), *lard* ‘slănină’ (93 < Lat. *lardum*: *puștelele curînd se încălțălează și se prefac crustă adecă scoarță sau piele de lard, lardică*, 93: *pielea se acopere cu scoarță lardică*), *moare* ‘zeamă acra de varză’ (122 < Lat. *muria*), *morsicat* ‘mușcat’ (124, *morsicată*, 118 < Lat. *morsicare*).

Narrowing down our endeavour to the fundamental features of the literary norm, the main features of the language that P. Maior uses in this translation are: maintaining of protonic *ă* (*păhar*, *păreții*, *rădicate*); maintaining of etymological *î* (*îmfla*, *îmbla*, *împlea*, *întra*); the use of etymological forms without epenthesis (*cîinii*, *mînile*); *ia* preserved (*pricinuiăște*, *puștiăște*); final *ea* preserved (*avea*, *bea*); *f* preserved (*fier*, *fiere*); exclusive *j* exclusiv, with few exceptions (usage of the affricate in the forms of the verb *încunșura*: *încunșura* and in *gios*, *prilegiul*); soft *ș* (*îșșela*, *sfișșeste*); soft *r* in final position in non-derivative words: *ceriu*, *cuptoriu*, as well as in words derived with *-tor* (*curătoriu*, *necuvîntătoriu*, *păzitoriu*, *vieșătoriu*); soft labials (*beșică*, *beătură*, *ved*); variable forms of the relative pronoun and possessive-Genitive mark; the auxiliary *au* in the present perfect, 3rd person singular; verbal forms with restored dental; the presence of Latin terms that were out of use or only kept in dialects, as well as the presence of words from the Aromanian dialect.

In other cases, we run across an oscillation in the use of velar or soft forms: soft and velar *r* (*rece*, *răce*); soft and velar *t* (*timp*, *tîmp*); soft and velar *s*, *j*, *z*, *ț* (*părășească*, *sinurile*, *țin*, *umezelilor*, *grijască*, *întășales*, *săci*, *umeșălei*); intact or palatalized labials (*ferbinșeală*, *împedecă*, *fierbinșeală*, *împiedecă*).

³In the afterword to the translation, Maior states: „...întro prefacerea acestei cărticică m-am întrebuițat cu mai multe dialecte ale limbei românești, din carele unele nu sînt astăzi cunoscute în patria ta...” (127).

⁴As noticed by Ursu (1961), some of the forms mentioned have no equivalent in the Aromanian dialect. The author may have created them by analogy with the Aromanian or Italian ones (cf. It. *accrescere*, *aspergere*) (p. 138).

In general, P. Maior uses regional phonetisms and forms, whilst, in some cases, he remains close to the Wallachian literary norm promoted by the religious prints from the second half of the eighteenth century: *ă* not passed in *a*, final *ea* kept, soft labials, *j*, mixture of soft and hard *ș, j*, labial *f* unpalatalized, phonetisms with unsyncopated *e/i* sincopați etc. The scholar preserved some Wallachian phonetisms to the extent that they were able to render the form of the Latin etymons (e.g. the phonetisms with *j* were preferred because they rendered more accurately the graphical image of the corresponding Latin words: *joc* < *jocum*, *judeca* < *judicare*; in the verb *încungiura*, Maior uses, for the same reason, the affricate *ğ*: < *în* + Lat. *congyrare*; even though the verbal forms with the iotacised dental were the etymological ones, Maior rejects them, preferring the innovation, the forms with the dental restored, much closer graphically to the Latin etymon).

The literary language promoted by Maior in this translation is a language that has the Wallachian literary norm of 1750–1780 as a starting point, but one that also integrates the dialects from Transylvania and Banat. Analysing literary language norms from several writings of the Transylvanian scholar, Gheție (1975, p. 484) believed that the latter should be considered the creator of Transylvanian literary norm around 1820, the first deliberate attempt to structure the Romanian literary language based on spoken and written language selections, following a unitary criterion.

3. The semantic classification of the literate neologistic lexicon

Regarding the neologistic lexicon, the literate terms excerpted from the text under research belong to different semantic fields; they cover, to a different extent, the spiritual and material spheres of human life. It thus becomes possible to draw a classification required by the frequency and semantic areas to which these terms belong:

3.1. Terms relating to the human being

- attributes, qualities:** *acurata* (48), *amoniți* ‘admonestați’ (39), *ample* (65), *aromatice* (108, 123), *complicată* (82), *comună* (61, *comuna*, 31), *continue* (81, 84, 122), *contrarii* (22), *corupt* (94, *coruptul*, 62), *crispă* ‘creață’ (*lină* ~, 92), *cristalin* (57), *cruderă* (125), *denudată* (99), *depravate* (*plăminile*, 82), *destinatul* (a., 45), *directive* (21), *diversă* (55, *diverse*, 19, 21), *ermii* ‘pustii’ (107), *fals* (95, *falsă*, 95, 110), *fatal* (124, *fatală*, 81, *fatalul*, 34), *fluid* (117), *fosta* (78), *frigidă* (84, 108), *fumestul* (105), *generale* (21), *genuin* (96), *îndiferent* (102), *liber* (65), *manifestă* (adj., 34), *mordac* ‘mușcător’ (110), *munde* (64, 85), *necesarie* (32, 105, 108, 116, *necesarii*, 107), *necorupt* (108), *nocivă* (71, *nocib*, 109, *nocibe*, 107), *nudă* (71, 93, *nude*, 71, 115), *nutritoare* (50), *ocasionale* (105), *parțiale* (5), *pendente* ‘care atîrnă’ (*îmflătură* ~, 82, g. *adecă atîrnată, spînzurată*), *politicești* (30), *politico-veterinarii* (~ *dispoziții*, 104), *prescriptul* (adj., 32), *profondă* (63), *proporționată* (68, *proporționate*, 65), *propria* (42, 117), *prostrată* (63), *prudent* (95), *publica* (113), *remot* ‘îndepărtat’ (32, 46), *repețita* (59, 60), *robuste* (62), *sapidă* (95), *săturat* ‘saturat’ (84, 85), *scutită* (41), *segregată* (33), *cea mai sigură* (112), *separat* (32, 40, *separată*, 80, *separate*, 31), *simplă* (60), *spise* ‘gros’ (73), *sporadice*, (f.t.), *subsît* (27, *subsite*, 36, 71), *tepidă* (69), *trucidatei* (41), *vaporoasă* (94), *văciliți* ‘vacilant’ (73), *veget* (87, *vegetă*, 68), (*apă*) *vegeto-minerală* (69, 80).
- actions, events, conditions, attitudes, events, feelings, objects:** *acrimonia* (100), *amînare* (36), *atmosfera* (53), *aversația* (63), *causă* (12, 37), *cautela* ‘precauție, prevedere’ (125, *cautelă*, 37, 52, *cautele*, 33, *cautelele*, 13), *cauție* (89), *celeritate* (63), *cerc* (56), *coloră* (56, 81, *coloara*, 92, 116, *coloară*, 100), *cruderitate* (125), *custodie* (39), *damne* ‘daună, pagubă’ (111), *depunerea*, (74), *dialecta* (128, *dialecte*, 127), *diferență* (108, 112), *dirigență* (108), *distanță* (34), *esculente* (g. *bucate*, 108), *esempru* (125, *esempruri*, 111, *asempru*, 41), *faciritate* (87), *fenomene* (83), *forma* (70), *forța* (74, *cu* ~, 39), *foabă* (g. *groapă*, 114), *fosă* ‘groapă, accident de relief’ (g. *groapa*, 41), *gradu* (86), *materie* (92), *moment* (125), *moturi* ‘mișcări’ (123), *murii* ‘zid, perete’ (53, 91), *necesitatea* (49), *nutremînt* (50, 108, *nutremînturi*, 108), *ocasia* (111), *oscuritate* (63), *penuria* (61), *periclu* (74), *periferia* (37), *periodul* (87), *personele* (42), *precauție* (107), *producturile* (39, *produturi*, 19), *public* (35), *răsfugarea* ‘emanație, evaporație’

(83, *răsfugările*, 6, 25), *regule* (110, *regulele*, 21, 123), *repurgația* (g. *curățirea staurilor*, 52), *sarcină* ‘responsabilitate’ (116), *scopu* (38, 67, *scopul*, 89, *scopos*, 30), *scrupul* ‘unitate de măsură’ (69), *siguranță* (113, *siguranța*, 41), *speranță* (83), *sperare* (125), *speriință* ‘experiență’ (24, 82), *spese* (89, *speselor*, 32), *sterc*⁵ (g. *balega*, 108), *subsire* ‘moarte’ (50), *teritoriu* (112), *terminul* (88, 101), *tirănie* (125), *trucidarea* ‘uciderea’ (41), *us* (46), *violenței* (110).

- **concrete actions, verbs of dicendi, movement verbs, etc.:** *se va acerăla* (125), *vor alăbora* ‘munci, lucra’ (44), *a amîna* (35), *amonim* ‘admonesta’ (111), *avearsă / aversă* ‘a urî, a avea o aversiune față de’ (101, 102, 104), *să se cercete* (112, *să se cerceate*, 91), *a clăudica* ‘șchiopăta’ (92), *se comîndă* ‘a (se) recomanda’ (‘de veterinari se comîndă’, 46), *să se comită* ‘a se încredința’ (116), *să se continue* (84, 122), *decură* (63, 64, 93), *a le deduce* (39, *să se deducă*, 40), *să se defalce* (9), *depende* (74), *să se descrie* (116), *să se dețină* ‘a împiedica de la ceva, a reține’ (66), *se devastă* (23), *devăgînd* ‘a rătăci, a umbla fără scop’ (106), *a devora* (108), *se divide* (72, 77), *se diferesc* (55), *a se dimica* ‘a se lupta’ (107, g. *a se bate, a se mânca cu alți cîni*), *să nu se dimită* ‘a trimite, a lăsa să plece’ (66), *se împută* (73), *să încrustezi* (80), *vor îngurgita* (107), *să se înhume* (113, 115), *să se întărzică* (44), *să fie necesitați* (108), *nutri* (90, *nutresc*, 3, *se nutresc*, 108, *se vor nutri*, 90), *să obleagă* ‘a se îndatora, angaja’ (6) *ocură* ‘apar’ (64), *opoarte* ‘trebuie, se cuvine’ (g. *trăbuie*, 125, 126), *se oserbă* (101, *a se osărba*, 107), *să o pisezi* (97), *predespun* (89), *s-au prescri* (115), *preserba* (113), *produce* (62), *promove* ‘a mișca’ (65), *să se proveadă* ‘a înzestra cu cele necesare’ (38), *să-i rămoavă* ‘a îndepărta’ (106), *să se răpurge* ‘să se curețe’ (53, 109), *răsisă* (65), *se răsoarbe* (95, *se răsorb*, 100), *rășinîndu-se* (40), *să se repețească* (68), *să nu te scândălisești* (127), *spera* (88, *a se spera*, 74), *subsește* (45), *vor subsi* (64), *se termină* (81), *să se trucidă* (80, *să-l trucidzi*, 112), *văcelindu-se* (103), *voluta* (82).
- **functions, social status, professions, occupations, human relationships:** *coloni* ‘țăran ce muncește un pămînt luat în arendă de la marii proprietari’ (35), *comunitate* (39), *custode* (39), *econom* (95, *economul*, 89), *magistratului* (72), *primorilor* ‘cei fruntași, de rang’ (29), *privaților* (s., 31), *proprietariu* (31, 90), *servitorii* (44).
- **institutions, administration:** *casa*⁶ (g. *lada sau punga comunității*, 41), *poliției* (36), *de la superioritate* (49), *statul* (110).
- **trade:** *comerciul* (35), *confiscației* (43), *contraband* (43).

3.2. Terms relating to nature

- **mineral, vegetal realm; substances of mineral, vegetal origin:** *acid salis* (50), *acidi săturat* (84), *acidu vitrioli* ‘acid sulfuric’ (85), *sare alcală* (89), *arcan duplicat* ‘preparat de uz medicinal’ (67), *argilă* (80), *arsenic* (89), *auripigmentu* (89), *beladona* (89), *calam aromatic* ‘*Acorus calamus*, plantă erbacee cu utilizări în medicină’ (69, 89), *calce* ‘oxid de calciu’ (114), *camfor* (51), *casarila* ‘*Croton eleuteria*, arbust a cărui scoarță este folosită în medicină ca tonic și reducător al febrei’ (76, *casarilă*, 97), *cenușă clavelată* ‘drojdie de vin calcinat’ (89), *cremortartari* (67), *emula* ‘plantă’ (50), *furfură* ‘tărîțe’ (60), *galanga* ‘plantă erbacee asemănătoare ghimbirului cu utilizări în medicină’ (50), *gențiana* (50, 76), *gumi de Arabia* ‘mucilagiu’ (69), *litarghiriu* ‘litargir, oxid de plumb topit și cristalizat’ (79), *minerală de Etiop* (98), *moshu* ‘mosc’ (96), *natura* (128), *savadilă* ‘plantă din familia liliaceelor folosită în tratamentul homeopatic al problemelor respiratorii’ (*pulbere de ~*, 98), *spirit vitrioli* (84), *tartar ametic* ‘tartrat de antimoniu și potasiu folosit în medicină ca vomitiv’ (84), *terebentină* (68), *valeriana* (51), *vanilă* (97).
- **animal realm:** *animal* (adj., 61, *trupul ~*), *animal* (s., 119, *animalul*, 103, 105, *animalelor*, 116), *animantul* (64, *animantu*, 112, 118, 126, *animante*, 24, 77, 104, 105, *animantele*, 104, *animantului*, 103), *copia* ‘mulțime, turmă’ (6, 21), *cornută* (29, *cornute*, 23, *cornutelor*, 22), *domestice* (36), *generație* ‘prăsiere’ (95).

⁵Under the form *șterc*, the word was known in that period; the *sterc* phonetism may represent a reloan from Latin and Italian (Lat. *stercus*, It. *sterco*).

⁶Semantic loan word after *cassa*.

3.3. Specialised lexicon

- **medical branches, general terms, diseases:** *corpul* (87), *disenteria* (27, 51), *doftoria* (124), *doftor-esc* 'medical' (*cuvînt* ~, 47), *s-ar doftori* (96), *doftoritoare* (21), *înferma* (80), *lienita* 'splenită' (62), (*cu*) *lienitidă* (57), *morb* (81, 92, *morb*ul, 68), *morboasă* (74), *peripneumonia* (57), *prescriptul* (32, *prescripții*, 53), *scabia* (94, *scabiei*, 94), *scăbioase* (93), *idiopatică* (77), *pilule* (97), *remit* 'a intra în remisiune' (68, 69), *simptomatică* (77), *simptome* (74, *simptomele* 68, 101), *urina* (63), *veterinaria* 'medicină veterinară' (3);
- **professions, specialists:** *doftor* (119, *doftorul*, 121), *hirurg* (118, 119), *personele cele doftoritoare* (42), *veterinariul* (49, 91, *veterinari*, 13);
- **medical institutions:** *lăzăret* (29, 38, 39), *ospital* (32, 34);
- **anatomy:** *abomas* 'foios, unul dintre cele patru compartimente ale stomacului rumegătoarelor' (27), *astremități* (70, *astremitelor*, 63), *cadabru* (45, 82, 87, *cadabrului*, 37, *cădabru*, 32, 71), *cadăbroasă* (71, *cădăbros*, 72), *corpul* (87), *duoden* (27), *limfei* (82), *membrana* (88), *mesenterului* (*ghindurile* ~, 88), *mușchi* (120), *nervului tendinos* (111), *omas* 'cheag, stomacul glandular propriu-zis al rumegătoarelor' (23), *stomah* (69), *sudorifere* (90);
- **physiology:** *apetita* (55, 63, 68, 69, *apetită*, 101), *circulația* (124), *pulsu* (63, 68), *respirația* (63), *transpirația* (21);
- **symptomatology:** *diarea* (26, 51), *înflamația* (77, *înflamație*, 65, *înflămația*, 61), *înflămate* (72, 73), *înflămatorie* (82), *se întumesc* 'a se inflama' (87), *ostipația* (66), *ostruție* (67), *sufocativă* (63), *vomitu* (84);
- **pharmacology:** *antifloghistică* (84, *antifloghistiche*, 51, 84), *decoct* (51, 123), *dosă* (47, 69), *emetic* (s., 84), *infus* (52, *infusu*, 122, *infus*, 69, *înfuse*, 67, *înfusurile*, 69), *se va instila* (54), *pastă* (80), *roboritoare* (69), *stimulante* (108);
- **internal medicine:** *congestii* (pl., 81), *gangrenă* (56, 61), *gangrenoasă* (71, *găngrenoase*, 27, 82), *hronice* (86), *se îngăngrenesc* (28), *metastatică* (77), *rezoluția* (~ *adecă desfacerea*, *descuiarea ostruțiilor adecă a încuierii*, 67), *schiroasa* (86), *suporința* (85), *supurație* (78, 120, 12);
- **preventive medicine:** *oculația* (59), *preserba* (112), *preservativă* (s., 28, 48, 57, 65, *preservative*, 28, 111), *preservativ* (adj., 46, *preservative*, 21), *înoculația* (59, 60);
- **curative medicine:** *clismă* (122, *clisma*, 126, *clismele*, 84), *curative* (21), *remediu* (112, *remediuri*, 67);
- **epidemiology:** *contagiu* (11, 94), *contagios* (117, *contagioasa*, 88, *contăgios*, 21), *contaminate* (91), *a se contăgi* (58), *contumație* 'carantină' (29, 40, 52), *epidemie* (77, *epidimie*, 54), *epidemic* (88, *epidemică*, 61, 72, 81), *epizootică* (13, *epizootice*, 13), (*împedecarea*) *propagației* (105);
- **surgery:** *amputația* (111), *castrația* (111), *cauterisația* (111), *cauteriu* (51), *circumciderea* (111), *foarcepă* (115), *operații* (110), *să se scarifică* (70, 120, 121, 126);
- **neurology, psychiatry, psychology:** *deliriul* (84), *dispoziție* (66, 100, *dispoziții*, 113, *dispozițiile*, 38), *idrofobia* (109), *melanhonie* (101), *titilație* 'titilomanie' (92);
- **dermatology:** *cicatrice* (121), *crustă* (92), *pruringine*⁷ (92), *prurit* (92, 93, 121);
- **ENT, dentistry:** *aște* (72, 73, *aștele*, 74), *angina* (15, 81, 83), *palatul* (72).

Along with the loans, one may encounter **folk terminology**. Typically, old words are used to gloss new terms: *aprinde* 'inflamație' (23, 57, 60), 'febră' (84), *aprinșătură* 'febră' (83), *argint viu* (99), *va asuda* (122), *beșică* 'vezică' (~ *cea de fiere*, 27, ~ *cea de fiare*, 82), *beșicuțe* 'aște' (26, 121), *boală* (~ *de gură*, ~ *de picioare*, ~ *de plămîni*, ~ *de picioare sau de unghii*, ~ *de plămîni* 14, ~ *de splină*, ~ *de ficat* 15, ~ *cea mucoasă a cailor*, 17), *bold* 'instinct' (110, g. *patima*), *brînca* 'angină' (15), *călbeaza* 'boală de ficat' (15), *ceriul gurei* 'palat' (72), *ciumă* (22), *cufureală* 'diaree' (57), *curgerea mucoasă a nărilor* 'rinoree' (86), *deșertare* 'defecație' (~ *a șezutului*, 122), *foale* 'abdomen' (66, 69), *foc* 'febră' (84), *frigurile* (87), *gînfarea* 'inflamare' (63), *se gînfă* 'a se inflama' (87), *ghinduri* 'glandă' (88), *inima rea* 'dizenterie' (27), *îmblarea singelui* 'cir-

⁷Contaminated form from *prurit* and *pecingine* (egzem, herpes): 'Rîia iaste boală de piele cu puștele sau beșicuțe săci [...] și e rău contagios cu oareșce *pruringine*, adecă mîncătură scărpinătoare împreunat'.

culație' (124), *încuiere* 'constipație' (67, *încuiare*, 63, *încuietură*, 102), *încurgere* 'influență' (3), *învechita* 'cronică' (~ *boală*, 87), *jalie* 'jalfie, plantă aromatică' (51), *jugănirea* (111), *să se lățească* 'a se propaga' (90), *leacuri* (36), *lictariul* (48), *lingoare* 'febră tifoidă' (57), *lupariță* 'boală' (87, g. *rane canceroase*), *mațele* (82), *mațul cel gros* 'intestinul gros' (27), *mădulările* (70), *mucu* 'mucozitate' (86, *mucii*, 86), *năcreală* (43), *obrintitură* 'inflamație' (57), *pătimașul* 'pacientul, bolnavul' (122), *pelin* (75), *peșița* 'membrana' (87), *pișat* (19), *pișcătoare* (87), *rîia* (17), *puștea* 'aftă bucală' (71, *puștele*, 55), *rînză* 'stomac' (26), *rută* 'virnanț' (75), *ruje* (76), *salce* 'plantă erbacee cu utilizări în medicină' (89), *salitră* (60), *sarea de piatră* (65), *scordiu* 'iarbă-usturoasă' (75), *scupit* 'salivă' (125), *sgrăbunță* 'rană' (71), *sinurile* 'sinus' (88), *slobozirea foalelui* (69), *slobozire de sânge* 'flebotomie' (90), *slobozitoare* 'diuretice' (68), *spiță* 'stadiu' (103), 'tip, fel' (57, 100), *stîmpărată* (*beutură* ~, 60), *stringătoare* 'astringent' (51), *strinsuri* 'congestie' (81), *terpentin* (pop. 68, ~ *de Veneția*, 99, *oleu de* ~, 99), *trupul* (87), *turbarea* (17), *ud* 'urină' (19), *omezelilor* 'umoare, fire, temperament' (100), *unsoare* 'unguent' (75, 97, *unsătura*, 99), *vînturi* 'flatulență' (26), *vintrichel* 'stomac' (26), *viță* 'specie' (100) etc.

4. Phonetic and morphological adaptation of loans

4.1. The older forms of phonetic adaptation with *ț*, *ğ*, and *ķ* are almost nonexistent in the text under study: *antifloghistică*, *litarghiriu*. These are competed against by the phonetic variants in *č*, *ğ*, which impose the Latin-Romance model of the new terms: *celeritate*, *cerc*, *cicatrice*, *circulația*, *frigidă*, *general*, *generație* etc.

Through the Italian influence, namely through the graphic and phonetic influence of the Italian etymon, some situations of adaptation of loans may be explained, such as the use of new words without the initial *h*: *idrofobie* and the use of the following phonetisms: *astremități* (It. *estremità*), *directive* (It. *direttivo*), *melanhonie* (It. *malinconia*), *oscuritate* (It. *oscurità*), *se oserbă* (It. *osservare*), *ospital* (It. *ospedale*), *ostruție* (It. *ostruzione*), *personele* (It. *persona*), *produturi* (It. *prodotto*), *profondă* (It. *profondo*). Through Latin one may explain such phonetisms as: *comerciu* (It. *commercio*, Lat. *commercium*), *contagiu* (It. *contagio*, Lat. *contagio*, *-onis*) ori *necesarie* (It. *necessario*, Lat. *necessarius*).

The forms with (intervocalic) *s* reflect, in general, the graphics of the new terms of Latin-Romance provenance (Latin and Italian): *cauterisație*, *disenterie*, *dosă*, *mesenteriiului*, *ocasionale*, *preserva*, *spese*, *us* etc. As far as the consonant group *ch*, is concerned, this is rendered through *h*: *hirurg*, *bronice*.

Roboritoare is a loan translation after Fr. *roborant*. From Neo-Greek we have *schiroasa* (Ngr. *σχιρρος*), *scândălișești* (Ngr. *σκανδαλιξω, -ισα*), and *scopos* (Ngr. *σκοπός*).

4.2. *Analogue variants*. Besides neologisms to which modern rules of phonetic adaptation apply, there are terms to which Latin phonetic laws apply, suffered by words in the old language fund.

Vocalism

- silent *a* > *ă*, by analogy with the old terms inherited from Latin or old loans from other languages: *cădabru*, *cădăbros*, *a clăudica*, *a se contăgi*, *contăgios*, *devăgînd*, *găngrenoase*, *înflămate*, *înflămatorie*, *înflămație*, *săturat*, *scăbioase*, *să nu te scândălișești*, *tirănie*, *văcelindu-se*, *văciliți*.
- *a* and *e* + *n* + consonant > *î* (including in the suffix *-ment*): *se comîndă*, *nutremînt*, *nutremînturi*.
- *in-*, *inter-* > *în-*, *întră-*/*întăr-*: *îndiferent*, *înferma*, *înflamația*, *înfus*, *înoculația*, *să se întărzică*⁸.

Consonantism

- *v* > *b*: *cădăbros*, *foabă*, *nocib*, *osărba*, *preserba*.
- intervocalic *l* > *r*: *se va acerăla*, *cruderă*, *cruderitate*, *dirigență*, *esempru*⁹, *faciritate*.
- *re* > *ră-* by analogy with the treatment of *re-* in inherited Latin words (*răpune*, *răposa*): *să se răpunge*, *răsisă*, *se răsoarbe*.
- *ex-* > *s-* (under the rule according to which intervocalic *x* became *s*, and the prefixes *ex-* and *extra-* became *s-* and *stră-*, respectively: *lăsa*, *măsea*, *strămuta*, *străpunge*): *esempru*, *speriință*.

⁸The phenomenon may be caused by an analogy between *in-* and the old prefix *în-*.

⁹This may also represent a direct loan from It. *esempio*.

As can be seen, analogue phonetismes have a relatively significant share. This is a natural consequence of the conception underlying the philological program initiated by the Transylvanian scholars, the first to establish rules for the assimilation of loans and to provide a reference model in this regard. Adaptation into Romanian of the neologisms of Latin-Romance origin is characterized in their writings by the tendency to subject them to the same phonetic changes undergone by inherited words. This process of "Romanisation" of neologisms by applying, sometimes systematically, phonetic laws highlighted by the developments of inherited elements did not prove to be sustainable (however, it was used up to 1860); instead of these forms, the further development of the literary language retained the variants that demonstrate that "Latin exercised through its phonetism and forms [...] the role of a model which influenced neologistic elements borrowed from Romance languages [...]" (Munteanu & Țâra, 1983, p. 255), and not only from these languages, but also from Modern Greek, German or Hungarian. This is because, in the general European context, loans from Latin words that have gained the status of international words maintained their form as close as possible to the original etymon.

4.3. As far as morphological adaptation is concerned, the text under study presents an important feature (which is also the feature of the era): the special productivity of the forms with *-ie*, 3rd declension (see also Slave, 1962, p. 167). In old literary Romanian, the Latin nouns of the 3rd declension, with the *-io*, *-ionis* endings, are adapted with the *-ie* termination, after the Latin Nominative form. Old noun loans in *-ie*, feminine and masculine, of Old Slavic or Modern Greek origin, had early created a norm of noun termination adaptation, a norm that will later on be generalized in Latin Romance loans as well.

Most excerpted nouns are feminine and have been enshrined up to the present in this declension and with this termination: *amputație, cauterisația, circulație, generație, inflamație, (în)oculație, operație, ostipație, precauție, propagație, rezoluție, respirație, supurație, transpirație* etc. Some are now considered outdated or obsolete, replaced by noun pairs, derived from long infinitives: *cauterizare, inoculare, propagare, supurare*. Two other words: *aversație* and *titilație* remain classified within the same declension, but were imposed in the language under slightly modified forms: *aversiune* and *titilomanie*. *Culoare* and *vanilie* are classified in the 1st declension: *coloră/coloară, vanilă*.

Neologistic nouns in *-(i)tate*, belonging to the 3rd declension, have Latin correspondents in *-(i)tas*, *-(i)tatis*, German correspondents in *-(i)tät*, Hungarian correspondents in *-(i)tas*, Italian correspondents in *-(i)tá*, French correspondents in *-(i)té*: *celeritate, comunitate, cruditate, faciritate, oscuritate* etc.

In the texts of the period, the Latin words with the *-antia*, *-entia* endings and, by analogy, the corresponding nouns of Hungarian origin ending in *-ancia*, *-encia*, French nouns ending in *-ance*, *-ence*, German nouns ending in *-anz*, *-enz*, Italian nouns ending in *-anza*, *-enza* were adapted with the terminations *-anție* and *-enție*, 3rd declension: *audienție, corespondenție, distanție* etc. In the text written by P. Maior, such nouns appear already classified in the 1st declension, due to the influence of Italian: *diferență, dirigență, distanță, speranță*.

Of the neologistic nouns with the singular form ending in *-iu*, of Latin-Italian origin: *cauteriu, contagiu, deliriu, mesenteriu, remediu, teritoriu* only the last were imposed in language with this termination. The other suffered a subsequent reloan from French, with forms without diphthongs. *Contagiu* was replaced with the 3rd declension form *contagiune*.

Some neologistic nouns appear classified within other genres than those in which they were later established. Two situations may be observed: 1. classification in the neuter of certain nouns to be established later on as feminine: *contraband, infus/înfus, periodul*; 2. classification in the feminine of certain nouns to be established later on as neuter: *apetita, dialecta, foarcepă, minerală, preservativă*.

4.4. Regarding the class of the adjective, it is to be noted that most of the loans appear adapted under the form retained by the further development of the literary language: *acurata, ample, complicată, contaminate, diversă, fluid, frigidă, genuin, segregate, veget* etc.

In the period under discussion, when the number of loans from various languages increases signi-

ificantly, the suffix *-icesc* served to the adaptation in Romanian, by substituting the appropriate suffixes, of many loans. In the texts of the Transylvanian scholars, whose culture was predominantly Latin and German, and who made numerous translations especially from these languages, almost all the neologistic adjectives have Latin correspondents in *-icus*, Italian in *-ico*, German in *-isch*, and French in *-ique*: *analiticesc*, *colericesc*, *diplomaticesc*, *gramaticesc*, *loghicesc*, *metalicesc* etc. In the text under study, there is only one adjective adapted with this suffix: *politicesc*. Otherwise, due to the Latin-Romance influence, there appear adapted forms with *-ic*, taken as such, modern forms, which were imposed later on in the language: *antifloghistic*, *aromatice*, *epidemic*, *epizootică*, *idiopatică*, *metastatică*, *simptomatică*.

Regarding the adaptation of neologistic adjectives coming from Latin adjectives in *-alis*, *-arius* and Italian in *-ale*, *-ario*, *-are*, P. Maior uses forms already adapted with the corresponding neologistic suffixes (*-al*, *-ar*), to the detriment of the suffixes specific to the period: *-alicesc*, *-alnic*, *-aricesc* and *-arnic* (see Ursu, 1969): *fatal*, *general*, *parțiale*.

Adjectives derived with *-iv* (Lat. *-ivus*, Fr. *-if*, *-ive*, It. *-ivo*, Germ. *-iv*) and *-os* (Lat. *-osus*, It. *-oso*, Fr. *-eux*, *-euse*, Germ. *-ös*) are numerous, adapted in this form from the beginning, due to the existence in Romanian of Slavic, respectively Latin derivatives with these suffixes: *curativ*, *directiv*, *nociv*, *preservativ*, with a single exception (*nutritoare* 'nutritiv', derived with the old suffix *-toare*); *cădăbros*, *contagios/contăgios*, *gangrenoasă/găngrenoase*, *morboasă*, *scăbioase*, *tendinos* etc.

The other categories of neologistic adjectives, ending in *-ant(e)* / *-ent(e)* (adapted after adjectives of Latin origin ending in *-ans*, *-antis*, *-ens*, *-entis*, Italian in *-ante*, *-ente*, French in *-ant*, *-ent*, German in *-ant*, *-ent*), *-bil* (Lat. *-bilis*, It. *-bile*, Fr. *-ble*), are used by the Transylvannian scholar, in their most part, with the form they still have today: *îndiferent*, *pendente*, *prudent*, *stimulante*. Two adjectives belonging to this class are adapted with other suffixes: *roboritoare* 'roborant' and *văciliți* 'vacilant'.

4.5. Regarding the class of the verb, the Latin-Romance orientation of the author has enabled the entry of a large number of adapted verbs, following the Latin-Romance model, with the form retained by literary language. There appear few cases of classification in the 4th conjugation, the most productive in that period, to the detriment of the 1st conjugation: *a se contăgi*, *îngăngreni* (*se îngăngrenesc*), *a (se) repeți* (*să se repețească*), *scândălisi* (*să nu te scândălisești*).

Very few verbs belong *de jure* to the 4th conjugation, the Latin-Romance model being observed in this case as well: Lat., It. *-ere*, *-ire*, Fr. *-ir* > Rom. *-i*: *nutri*, *răsorbi*.

There are times when certain verbs are used without the inflectional suffix: *să se cercete/cerceate*, *se devastă*, whilst others have a suffix: *se diferesc*.

4.6. As far as semantic adaptation is concerned, one may observe the use of certain lexemes with other meanings than those imposed in literary language: *să se comită* 'a se încredința', *a devașa* 'a rățăci, a umbla fără scop', *a se dimite* (~ *la pășune*) 'a trimite, a lăsa să plece', *generație* 'prăsiere', *remit* 'a intra în remisiune' (despre simptome).

4.7. *Unadapted words*. The text investigated presents a significant share of lexemes that were not imposed in the language, words that were undapated to the phonetic and morphologic system of Romanian language or words that were adapted, but which represent personal loans of the Transylvanian scholar, due to his Latin-Romance formation. From the viewpoint of their origin, they are grouped into two categories:

Latinisms: *abomas* (Lat. *abomasum* < *ab* + *omasum* 'măruntaie de bou'), *vor alăbora* (Lat. *laboro*), *animant* (Lat. *animans*, *-ntis*), *avearsă / aversă* (Lat. *aversor*), *copie* (< Lat. *copia*), *crispă* (< Lat. *crispus*), *damne* (Lat. *damnum*), *depende* (Lat. *dependere*), *a se dimica* (Lat. *dimico*), *să nu se dimită* (Lat. *demitto*, *-ere*), *foabă* (Lat. *fovea*), *furfură* (< Lat. *furfur*, *-uris*), *se întumesc* (< Lat. *intumesco*, *-ere*), *morbul* (Lat. *morbus*), *mordac* (Lat. *mordax*, *-cis*), *moturi* (Lat. *motus*), *munde* (Lat. *munde*), *murii* (Lat. *murus*)¹⁰,

¹⁰It can also represent a loan from Aromanian (*muru*).

ocură (Lat. *occurro*), *omas* (Lat. *omasum*), *opoarte* (Lat. *oportet*, *-ere*), *periclu* (Lat. *periculum*), *primorilor* (Lat. *primoris*), *producturile* (Lat. *productus*), *promove* (Lat. *promoveo*, *-ere*), *să-i rămoavă* (Lat. *removeo*, *-ere*), *remot* (Lat. *remotus*), *salis* (*acid* ~, Lat. *salis*), *spise* (Lat. *spissus*), *subsire* (Lat. *subsido*, *-ere*), *tepidă* (Lat. *tepide*), *terminul* (Lat. *termen*, *-inis*), *trucida* (Lat. *trucido*), *trucidarea* (Lat. *trucidatio*), *văcelindu-se* (Lat. *vacillo*), *văciliți* (Lat. *vacillatum*), *voluta* (Lat. *voluto*).

Italianisms: *acidi* (It. pl. *acidi*), *amoni*, *amonit* (It. *ammonire*), *calam aromatic* (It. *calamo aromatico*), *casarila* (It. *casarilla*), *cautela* (It. *cautela*), *contumație* (It. *contumacia*), *ermii* (It. pl. *ermi*)¹¹, *esculente* (It. f. pl. *esculente*)¹², *galanga* (It. *galanga*), *să se proveadă* (It. *provvedere*), *răsfugările* (It. *risfogare*), *savadilă* (It. *sabadilla*), *veterinaria* (It. *veterinaria*).

5. Conclusions

The literary language promoted by Maior in this translation has the Wallachian literary norm of the 1750–1780 period as starting point, reassessed in terms of Latinism and corrected with a number of phenomena specific to the dialects of Transylvania and Banat. The forms and phonetisms are chosen according to the criterion of maximum proximity to the Latin etymon, which shows that the Transylvanian scholar operated a selection in order to create a supradialectal norm.

As far as the lexicon is concerned, it is to be noted that the neologic fund of the text is grouped around a Romance constant (Latin and Italian) which obviously contributed to the modernization of Romanian vocabulary. The high number of Latin Romance loans is relevant to the Transylvanian scholar's proximity to Western culture. The adaptation of the new words is carried out both according to the literate Latin-Romance norms and to the old, analogue ones, the criterion of maximum proximity to the Latin etymon being applied in the process of loan integration as well, not only in the selection of certain forms and phonetisms provided by the dialects. Most terms are correctly classified in the Romanian language system; they have proved their usefulness and viability and received recognition in the language under the very form used by the author. Of relevance to the Western orientation of the author (in the sense of an assumed cultural attitude and not of a subservience to the model) and to his option regarding the sources of lexical renewal are the Italianisms and Latinisms he used; some of them appear adapted to the morphological and phonetic system of Romanian, while others are ephemeral occurrences, with single confirmation.

References

- Gheție, I. (1975). *Baza dialectală a românei literare*, Editura Academiei, București.
- Micu, S. & Șincai, Gh. (1780). *Elementa linguae daco-romanae sive latino-valachice*, Buda; ediție critică, studiu introductiv, traducerea textelor și note de M. Zdrenghea, Cluj-Napoca, 1980.
- Munteanu, Șt. & Țâra, V. (1983). *Istoria limbii române literare. Privire generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Slave, E. (1962). *Sufixele -ie, -ărie*, în *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, III, București, 1962.
- Ursu, D. (1969). *Adaptarea adjectivelor neologice în limba română literară din perioada 1760–1860*, în „Studii de limbă literară și filologie”, I, București, 1969, p. 131–154.
- Ursu, N.A. (1961). *Cărți de popularizare a științei traduse de Petru Maior*, în „Limba română”, X, nr. 2, p. 135–143.
- Ursu, N.A. (2012). *Alte două traduceri necunoscute ale lui Petru Maior*, în „Limba română”, LXI, nr. 3, p. 413–416.

¹¹ The word can be also considered a loan from Aromanian (*ermu* ‘pustiu’).

¹² In Italian, the word is an adjective (< Lat. *esculentus* ‘(bun) de mâncare’). P. Maior uses it as a noun: “[...] să fie necesități sau strimtorări de foame a devora adecă a mânca sterc (balega) strein și esculente adecă bucate putrăde”.